

Historia Slavorum Occidentis
2022, R. 12, nr 3 (34)
ISSN 2084-1213
DOI: 10.15804/hso220310

Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. *Politics of History and Memory Conflicts in Post-Communist Europe*, Poznań, 26–28 V 2022 r.

W dniach 26–28 V 2022 r. na Wydziale Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa zatytułowana „Politics of History and Memory Conflicts in Post-Communist Europe”. Została ona zorganizowana przez Zakład Historii Europy Wschodniej w ramach projektu EUCAnet European Memory Politics (EuMePo) Jean Monnet Network¹. W konferencji brali udział prelegenci i moderatorzy z Belgii, Francji, Kanady, Polski, Węgier i Wielkiej Brytanii. Celem była dyskusja naukowa nad polityką pamięci, polityką historyczną w ośmiu państwach Europy Środkowej i Wschodniej: Estonii, Litwie, Łotwie, Polsce, Rosji, Rumunii, Ukrainie i na Węgrzech. W trakcie swoich wystąpień prelegenci przybliżali zebranym temat konferencji z punktu widzenia różnych państw i dyscyplin. W trakcie dyskusji poruszono także temat zróżnicowania reakcji państw w odpowiedzi na wojnę rosyjsko-ukraińską.

W dniu rozpoczęcia 26 V 2022 r. zaproszeni goście oraz słuchacze zebrali się w Salonie Mickiewicza pod Kopułą w budynku Collegium Maius. Wszystkich zebranych przywitał uroczyście prorektor UAM ds. współpracy międzynarodowej prof. UAM dr hab. Rafał Witkowski, który życzył udanych i owocnych obrad. Następnie głos zabrał prof. Oliver Schmidtke (Uniwersytet Viktorii, Kanada), kierownik projektu, oraz prof. Beata Halicka (UAM), kierownik Zakładu Historii Europy Wschodniej WH UAM, którzy przywitali zgromadzonych gości, przybliżyli temat konferencji oraz podziękowali osobom zaangażowanym w jej organizację. W skła-

¹ Więcej o projekcie: <https://www.eucanet.org/projects/memory-politics/> [dostęp: 5.09.2022].

dzie komitetu organizacyjnego konferencji znaleźli się prof. Beata Halicka oraz dr Piotr Oleksy (UAM).

Po uroczystym przywitaniu odbyła się debata „Contesting European Memory Culture. Central European perspective”, w której udział wzięli dr Jarosław Kuisz (Uniwersytet Warszawski i „Kultura Liberalna”) oraz prof. Brite Wassenberg (Uniwersytet w Strasburgu). Moderatorem był dr Piotr Oleksy. W trakcie debaty prelegenci zwrócili uwagę na różne perspektywy państw zachodnich i postkomunistycznych, znaczenie ataku Rosji na Ukrainę oraz możliwości realizacji wspólnej europejskiej kultury pamięci. Prof. Wassenberg stwierdziła, że pomysł integracji europejskiej, która cały czas się pogłębia, w znacznym stopniu był związany z polityką pamięci i stworzeniem wspólnej tożsamości wokół europejskiej pamięci pokoju. Następnie przytoczyła przykłady doświadczeń łączących państwa z Europy Zachodniej oraz Środkowej i Wschodniej, w tym wykształcenie poczucia własnej tożsamości w opozycji do dominacji Związku Radzieckiego. Z tym stwierdzeniem nie zgodził się dr Kuisz, który uważa, że istnieje ogromna przepaść pomiędzy opiniami o Rosji między państwami „starej” i „nowej” Unii. Jak podkreślił, polski punkt widzenia opiera się na doświadczeniu tyranii, a pamięć o niej wytworzyła nerwową suwerenność. Dr Oleksy zaznaczył, że jego zdaniem różnica ta będzie się pogłębiać oraz zasugerował, że aktualne wydarzenia umacniają tożsamościową odrębność Europy Środkowej. Po dyskusji był czas dla zgromadzonych słuchaczy na zadawanie pytań prelegentom i wygłaszanie własnych refleksji związanych z poruszonymi zagadnieniami.

Drugiego dnia konferencji w gmachu WH UAM odbyły się trzy panele, podczas których prelegenci przybliżali zebrany wyniki swoich badań nad konkretnymi studiami przypadków. Pierwszy panel, zatytułowany „Case studies – EU Members” prowadzony przez dr Schmidtke, rozpoczął dr Bartosz Dziewianowski (Europejska Sieć Pamięć i Solidarność, Polska Akademia Nauk) wystąpieniem poświęconym wykorzystaniu pamięci w polskiej polityce zagranicznej i ustosunkował się do międzynarodowego dyskursu o pamięci i historii. W swoim referacie pt. „History and Memory in International Relations. The case of Poland after 1989” przedstawił zmianę, jaka zaszła w stosunkach z Niemcami, Rosją oraz innymi państwami europejskimi. Pokazał także wykorzystanie historycznych krzywd i poczucia bycia pokrzywdzonym do kształtowania stosunków dyplomatycznych. Materiałem źródłowym dla analizy dr Dziewianowskiego były oficjalne rządowe dokumenty oraz wybrane przykłady z kultury popularnej. Następnie prof. Beata Halicka w wystąpieniu pt. „National or multicultural? Common narrative about history in post-communist

Baltic States” omówiła sposoby upamiętniania okresu sowieckiej okupacji w Litwie, Łotwie i Estonii. Prelegentka skupiła się na kontrowersjach związanych z sowieckimi pomnikami oraz na budowie muzeów poświęconych pamięci tego okresu i upamiętnieniu ofiar. Ostatnim prelegentem był Kamil Całus (Ośrodek Studiów Wschodnich), który wygłosił referat pt. „Sympathy for the devil? Historical trauma and nostalgia in modern Romania”. Zwrócił on uwagę zebranych na fakt, iż partia komunistyczna oraz postać gen. Nicolae Ceaușescu wciąż cieszą się dużą sympatią wśród Rumunów pomimo dotkliwych represji stosowanych przez komunistów w przeszłości. Przyczyn tego fenomenu upatruje w obecnej kondycji rumuńskiej klasy politycznej oraz sytuacji społeczno-gospodarczej. Zdaniem Kamila Całusa, Rumuni tęsknią za godnością i stabilnością kojarzoną z czasami rządów komunistów.

Moderatorką drugiego panelu zatytułowanego „Case studies – Ukraine and Russia” była dr Alina Cherviatova (Uniwersytet w Ghent). Jako pierwsza wystąpiła dr Marta Studenna-Skrucka (UAM) z referatem pt. „Between socialist heartland and totalitarian dictatorship. Changes in the image of post-World War II period in Ukrainian historical discourse”. Przedstawiła ona zmiany, jakie zaszły w ukraińskich podręcznikach do historii, dyskursie historycznym i stosunku do pomników z czasów radzieckich. Jak podkreśliła prelegentka, zachodząca zmiana znacząco przyspieszyła pod wpływem rosyjskiej agresji z 24 II 2022 r., gdyż bardzo ważnym stało się zbudowanie silnej, zjednoczonej wspólnoty. Następnie wystąpiła dr Maria Domańska (Ośrodek Studiów Wschodnich) z referatem pt. „History as a weapon. Domestic and foreign policy goals of Russia’s politics of memory”. Przybliżyła zebranych politykę historyczną Federacji Rosyjskiej, która bywa nielogiczna, a czasami bardzo niepokojąca. Zwróciła również uwagę na to, jak Władimir Putin wykorzystuje interpretację wybranych wydarzeń z historii do realizacji celów politycznych, zarówno wewnętrznych, jak i na arenie międzynarodowej. Jak podkreśliła, obecna polityka pamięci Kremla ma na celu podtrzymanie reżimu u władzy.

W ostatnim panelu pt. „The Histories, Uses, and Transformations of Memory in Hungary and Poland” zaprezentowali się młodzi naukowcy. Jego moderatorem był prof. Matt James (Uniwersytet Viktorii, Kanada). Jako pierwsza wystąpiła mgr Judit Molnar (Uniwersytet Oxford) z referatem „From Traitors to Heroes: An Analysis of the Hungarian State’s Narratives on Emigration over the Last Century”, w którym przedstawiła koncepcję nowego projektu badawczego. Jego celem będzie zbadanie, w jaki sposób zmieniały się relacje pomiędzy państwem węgierskim a diasporą na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci. Już na tym etapie stwierdziła, że Węgrzy mieszkający za granicą pamiętają inne państwo, niż to wyłaniające się z oficjalnej

narracji władz węgierskich. Ponadto rząd w Budapeszcie różnicuje swój stosunek do diaspory i niektórych Węgrów traktuje z podejrzliwością. Następnie referat pt. „Political Speeches Connected to the Holocaust: Reconstructing Hungarian Memory Politics” wygłosiła mgr Diána Bartha (Uniwersytet im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie). Przedstawiła ona skonstruowaną przez siebie bazę węgierskich wystąpień politycznych, w których pojawiały się odniesienia do holocaustu i traktatu z Trianon z 1920 r. Wykazała, że liczba takich odwołań zwiększa się w ostatnich latach, co wiąże się z narastającą nostalgią. Podkreśliła także, że emocje łączone z holocaustem i Trianon są w dużej części stymulowane przez media (rządowe, pozarządowe, skrajnie prawicowe). Niestety, z powodów zdrowotnych w panelu nie mogła wziąć udziału mgr Alicja Podbielska (Uniwersytet Yale).

Trzeciego dnia konferencji, członkowie EuMePo ponownie spotkali się w Salonie Mickiewicza, by podsumować konferencję i wymienić się poglądami na temat usłyszaných referatów. Omówili także plany dalszej współpracy, w tym projekt książki poświęconej polityce pamięci. Zespół EuMePo prowadzi dalsze prace, których efekty przedstawi na kolejnej konferencji w październiku 2022 r. na Uniwersytecie Viktorii w Kanadzie.

mgr Magdalena Michalak
Wydział Historii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7, 61-614 Poznań
e-mail: magda.michalak1997@gmail.com